

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1915 kl. 7 e. m.

Sammanatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128 med förslag till ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Genom en den 16 april 1915 dagtecknad proposition, nr 128, vilken av båda kamrarna hänvisats till bankoutskottet, har Kungl. Maj:t med åberopande av bilagda statsrådsprotokoll över finansärenden föreslagit, att § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Härigenom förordnas, att § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. För så stor del av dessa medel, som postsparbankens styrelse anser icke behöva på sådant sätt hållas omedelbart tillgänglig för att möta uppsägning av medel, vilka i postsparbanken inestå, skola

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 8 saml. 2 avd. 2 häft. (Nr 2—3.) 1

för postsparbankens räkning av styrelsen inköpas räntebärande obligationer, utfärdade antingen av svenska staten eller av Sveriges allmänna hypoteksbank eller av konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller av kommun inom riket för lån, till vars upptagande Konungens tillstånd blivit meddelat, eller ock av bolag eller inrättning, så vida i sistnämnda fall kommun med Konungens tillstånd iklätt sig betalningsansvar såsom för egen skuld för såväl kapital som ränta,

dock med rätt för postsparbankens styrelse att göra de postsparbankens medel, om vilka i detta mom. är fråga, fruktbarande,

dels intill högst en fjärdedel genom utlåning mot skuldebrev till kommun inom riket, därest tillåtelse till lånets upptagande blivit kommunen av Konungen meddelad, eller till centralkassa för jordbrukskredit, som i enlighet med bestämmelser, vilka Konungen meddelar, runnit godkännande från det allmännas sida,

dels ock, jämväl intill högst en fjärdedel, genom utlåning på högst sex månaders uppsägning mot skuldebrev med säkerhet av sådan in-teckning i fast egendom inom riket, som med hänsyn till läge, yttinnehåll, brandförsäkring och avkastning prövas innebära fullgod säkerhet, eller genom insättning på depositions- eller annan räkning hos enskild bankinrättning, vars bolagsordning blivit av Konungen fastställd samt vars grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagt belopp av minst fem miljoner kronor.

Efter överenskommelse mellan banko- och jordbruksutskotten har ifrågavarande proposition överlämnats till behandling av sammansatt banko- och jordbruksutskott.

Propositionen innebär två nyheter: dels föreslås, att bland de obligationer, som få av styrelsen för postsparbanken inköpas, måtte upptagas även sådana, som utfärdats av konungariket Sveriges stadshypotekskassa, dels hemställes, att riksdagen ville medgiva att av postsparbankens medel med vissa, angivna begränsningar lån måtte få lämnas till godkända centralkassar för jordbrukskredit.

Med avseende på det sist anförda, som sammanhänger med Kungl. Maj:ts förslag om åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, har utskottet i sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts propositioner nr 119 och 129 (utlåtande nr 1) anført motiv för sitt tillstyrkande, och tillåter sig utskottet därför att dit hänvisa.

Vidkommande åter propositionens förra del har statsrådet och chefen för finansdepartementet i det propositionen bifogade utdraget av statsrådsprotokollet den 16 april 1915 lämnat följande utredning:

»I skrivelse den 22 april 1914 har styrelsen för postsparbanken gjort framställning om viss ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883, sådant detta mom. lyder enligt kungörelsen den 4 juli 1902, i syfte att åt styrelsen måtte beredas utvidgning av området för placering av postsparbankens medel; och har styrelsen avgivit förslag till den ifrågasatta ändringen.

Till stöd för sin berörda framställning anför styrelsen följande:

Jämlikt bestämmelsen i § 18 mom. 2 av nämnda förordningen den 22 juni 1883, sådant detta mom. lyder enligt nämnda kungörelsen den 4 juli 1902, skola postsparbankens överskottsmedel, i den mån dessa icke behöva genom insättning i bank hållas omedelbart tillgängliga för att möta uppsägning av inestående postsparbanksmedel, fruktbargöras, bland annat, genom inköp av räntebärande obligationer, utfärdade antingen av svenska staten eller av Sveriges allmänna hypoteksbank eller av kommun inom riket för lån, till vars upptagande Eders Kungl. Maj:ts tillstånd blivit meddelat, eller ock slutligen av bolag eller inrättning, så vida, i sistnämnda fall, kommun med Eders Kungl. Maj:ts tillstånd iklätt sig betalningsansvar såsom för egen skuld till såväl kapital som ränta.

De obligationer, uti vilka postsparbankens överskottsmedel sålunda för närvarande få placeras, torde med avseende å säkerhet otvivelaktigt böra ställas i främsta rummet bland de värdepapper av nämnda slag, som vid tiden för utfärdandet av ovanberörda nämnda kungörelse av den 4 juli 1902 funnos i penningemarknaden att tillgå.

Sedermera har emellertid på grund av nämnda förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, nämnda institution medgivits rätt att, för anskaffande av erforderliga medel för rörelsens bedrivande, mot räntebärande, till innehavaren ställda obligationer upptaga lån att inom viss tid återbetalas.

Då staten till visst belopp tillskjutit grundfond för nämnda hypotekskassa, vilken fond ej får av staten för andra ändamål disponeras, så länge kassans alla förbindelser ej äro fullgjorda, samt då för de av kassan utfärdade obligationerna ligga såsom säkerhet hypoteksföreningarnas för erhållna lån utgivna förbindelser jämte belånade reverser med tillhörande hypotek, torde stadshypotekskassans obligationer i fråga om säkerhet böra jämnställas med allmänna hypoteksbankens.

Under sådana förhållanden och då, med hänsyn till nuvarande inköpspris, större avkastning lär kunna påräknas å de förra än å de senare obligationerna, skulle det för postsparbanken givetvis vara av fördel om för placering av dess överskottsmedel finge inköpas jämväl obligationer av konungariket Sveriges stadshypotekskassa.

Såsom här ovan underdänigst omförmälts, få postsparbankens överskottsmedel fast placeras uti, bland andra valutor, jämväl räntebärande obligationer, utfärdade av kommun inom riket för lån, till vars upptagande Eders Kungl. Maj:ts tillstånd blivit meddelat, varjämte ock, på grund av bestämmelse i § 18 mom. 2 postsparbanksförordningen enligt dess nuvarande lydelse, postsparbankens styrelse medgivits rätt att intill högst en fjärdedel göra de bankens medel, om vilka i nämnda mom. är fråga, fruktbarande genom utlåning mot skuldebrev till kommun inom riket, därest tillåtelse till länets upptagande blivit kommunen av Eders Kungl. Maj:t meddelad.

Såsom villkor därför att postsparbankens medel må kunna fruktbargöras genom utlåning till kommuner, vare sig dylik utlåning sker direkt eller genom förvärvande av obligationer, utfärdade för kommunlån, förutsättes således, att beslutet om upptagande för kommuns räkning av dylikt lån skall hava underställts Eders Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse.

På grund av den förändrade lagstiftning angående underställning av kommunala lånebeslut, som genom lag av den 10 juni 1910 med 1913 års ingång trätt i kraft, kan emellertid beslut om upptagande av lån för kommuns räkning numera i vissa fall vinna bindande kraft även utan fastställelse av Eders Kungl. Maj:t.

Då såsom villkor för upptagande, utan underställning hos Eders Kungl. Maj:t, av dylikt lån, stadgas, att det beslutade lånebeloppet skall stå i visst angivet förhållande till den beskattningsbara inkomsten samt det uttaxerade beloppet inom kommunen, torde dylik kommun anses böra äga större ekonomisk bärkraft än kommun, vars lånebeslut måste underställas Eders Kungl. Maj:ts fastställelse.

Enligt styrelsens förmenande torde därför bestämmelserna angående postsparbankens medelsplacering böra så avfattas, att desamma ej lägga hinder i vägen för postsparbanksmedlens fruktbargörande genom övertagande av kommunobligationer eller genom utlåning till kommun, även i det fall att tillåtelse till länets upptagande ej blivit, på grund av gällande lagstiftning angående kommunala lånebeslut, hos Eders Kungl. Maj:t sökt och sålunda ej heller av Eders Kungl. Maj:t meddelad.

Vad styrelsen för postsparbanken anført och föreslagit i fråga om ändring i sist omförmälda hänseende av gällande bestämmelser angående postsparbankens medelsplacering giver mig anledning att erinra om följande.

Intill den 1 januari 1913 var kommunernas skyldighet att underställa Kungl. Maj:ts prövning beslut att upptaga lån inskränkt till beslut, som avsågo lån, ställda på längre återbetalningstid än två år (för Stockholm fem år). Då det visat sig, att särskilt stadskommunerna begagnat sin fria lånerätt i en utsträckning, som ur åtskilliga synpunkter kunde anses betänkelig, förelade Kungl. Maj:t 1910 års riksdag (proposition nr 86) förslag till ändrade bestämmelser, avsedda att råda bot för antydda missförhållande.

I ämnet hade utlåtanden avgivits av dels fullmäktige i riksbanken, dels överståthållarämbetet efter Stockholms stadsfullmäktiges hörande och dels Kungl. Maj:ts befälningshavande i länen, vilka jämväl överlämnat yttranden från åtskilliga kommunala myndigheter. Därjämte hade styrelsen för Svenska stadsförbundet begagnat sig av lämnat tillfälle att avgiva yttrande.

Beträffande den lämpliga begränsningen av kommunernas fria upplåningsrätt hade anförts bland annat, följande.

Riksbanksfullmäktige hade funnit, att statens kontroll icke lämpligen borde utsträckas därhän, att varje upplåning på kort tid bleve kommunerna förbjuden utan statens särskilda tillstånd i varje fall. Ganska ofta kunde nämligen inträffa, att en kommuns skattemedel eller andra inkomster icke hunnit inflyta för bestridande i tid av förefallande utgifter och upptagande av ett kort lån såsom förskott å dessa inkomster kunde därför bliva nödvändigt. Även andra fall kunde, enligt fullmäktiges mening, lätt förekomma, då det för en kommun finge anses fördelaktigt och till och med oundgängligt att hava tillgång till en viss kredit på kort tid. Men en sådan lånerätt kunde och borde begränsas och finge icke av kommunen begagnas för att ersätta den fonderade krediten.

Åtskilliga kommuner hade i sina yttranden särskilt betonat nödvändigheten därav, att den fria upplåningsrätten medgäve anskaffandet av rörelsekapital för kommunalförvaltningens ordinarie årsbehov.

Styrelsen för Svenska stadsförbundet hade beträffande städerna framhållit, att gränserna för den fria upplåningen borde bestämmas dels med hänsyn till kravet på rörelsekapital dels med beaktande av behovet att upptaga även sådana tillfälliga lån, som icke direkt kunde betraktas såsom rörelsekapital utan vore avsedda för ändamål av be-

stående karaktär. Det kunde i senare hänseendet, anförde styrelsen vidare, antingen vara fråga om sådana företag, vartill Kungl. Maj:t redan lämnat tillstånd att upptaga längre lån, i vilkas ställe de korta finge träda, tills marknaden bleve gynnsam, eller fastighetsköp, som omedelbart måste göras, eller mindre arbeten och småbelopp, fyllnadsanslag och dylikt, som man på grund av summans litenhet ej ville besvara marknaden med, förrän beloppen nått en viss höjd, varför man tills vidare nöjde sig med korta lån och väntade med att begära Kungl. Maj:ts tillstånd för längre.

På grundval av den utredning, ur vilken vissa ledande synpunkter nu angivits, bestämdes enligt Kungl. Maj:ts, av riksdagen i huvudsak och i vad här är i fråga antagna förslag den fria lånerätten sålunda. För städer och landskommuner fastställdes densamma till skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel av den sammanlagda inkomst, för vilken kommunalutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. De kyrkliga kommunernas fria upplåning begränsades till hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering.

Det synes mig tydligt framgå av vad jag nu ur motiveringen till de sedan 1913 års början gällande bestämmelserna om kommunernas fria upplåningsrätt tillåtit mig erinra, att gränserna för densamma satts så trånga som hänsynen till kommunernas behov att genom lån anskaffa rörelsekapital eller eljest medel för kortare tid ansågs kunna medgiva. Om också bestämmelsernas avfattning icke lägger hinder i vägen för att den fria upplåningsmarginalen användes även för upplåning på längre tid och för ändamål av bestående natur, lära dock kommunerna i regel icke finna med sin fördel förenligt att begagna sig av denna möjlighet, emedan de därigenom inskränka eller beröva sig möjligheten att för anskaffande av rörelsekapital o. d. utan underställning upptaga tillfälliga lån, vartill kommer olägenheten att för sådan tillfällig upplåning vara underkastad de formaliteter och den tidsutdräkt, som äro förenade med underställning. För övrigt lära kommunerna i allmänhet icke kunna påräkna Kungl. Maj:ts fastställelse å lån av tillfällig natur, då ju den fria upplåningsmarginalen just är avsedd för sådana lån.

Å andra sidan är det givet, att, om Kungl. Maj:t, när tillstånd till upptagande av lån sökes, finner lånet falla inom gränserna för den kommunen medgivna fria upplåningsrätten och på den grund förklarar hinder ej möta mot lånebeslutets verkställande, ett sådant Kungl. Maj:ts

beslut i förevarande avseende är att anse som en tillåtelse till lånets upptagande.

I avseende å den nu utredda innebörden av 1910 års ifrågavarande lagstiftning vill det synas mig, att postsparbanken icke bör hava något intresse av borttagandet utav det såsom villkor för beviljande av lån till kommuner nu gällande villkoret, att Kungl. Maj:t meddelat tillstånd till lånets upptagande. Tvärtom torde det för styrelsen vara mera betryggande att städse kunna hänföra sig till Kungl. Maj:ts beslut i ärendet än att i förekommande fall nödgas själv undersöka, huruvida ett icke underställt lån rymmes inom gränserna för vederbörande kommuns fria upplåningsrätt.

Av nu anförda skäl kan jag icke tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att hos riksdagen göra framställning i syfte av nu ifrågavarande ändring i § 18 mom. 2 postsparbanksförordningen.

Den första av styrelsen föreslagna ändringen, avseende att bereda möjlighet till placering av överskottsmedel jämväl i obligationer, utgivna av konungariket Sveriges stadshypotekskassa, finner jag mig däremot kunna på av styrelsen anförda skäl förorda.»

Då utskottet icke har någon erinran att göra mot vad i förevarande proposition föreslagits, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 128 måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 maj 1915.

På det sammansatta utskottets vägnar:

JOHAN E. EKMAN.

Vid detta ärendes behandling inom utskottet hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Ekman*, *Gustafsson*, *Roos*, *Petersson* i Påboda, *Lindblad* och friherre *Hermelin* samt

av andra kammaren: herrar friherre *Adelswärd*, *Söderberg* i Stockholm, *Söderberg* i Hobborn, *Nilsson* i Tånga, *Ekerot* och greve *Hamilton*.
